

Oponentský posudok na habilitačnú prácu Mgr. Mateja Mlkvého, PhD., LL.M. „Doktrinálny vývoj vlastnickeho práva a práva držby v recipovanom rímskom, anglickom a uhorskom práve“

Napriec mnohými spoločenskými a humanitnými vedami je koncept vlastníctva pokladaný za jeden z kľúčových sociálnych konštruktov. Asi nikdy nebude všeobecne akceptované, nakoľko je podoba vlastníctva odzrkadlením materiálnych javov v spoločnosti, a nakoľko samo vlastníctvo tieto materiálne samo ovplyvňuje. Cez ekonómiu, právo, históriu, sociológiu, či kultúrnu antropológiu však vlastníctvo prestupuje ako výrazný fenomén, ktorého podstata sa teší veľkému záujmu bádateľov. Niet divu; vlastníctvo bývalo a stále je zdrojom moci a bohatstva, je sprievodným vzťahom v rodine a manželstve; vlastnícke vzťahy sa prejavujú ako sociálny tmel, môžu však pôsobiť aj opačne: ako zdroj nerovností, konfliktov a nespravodlivosti. Konceptie vlastníctva napokon aj veľmi úzko súvisia s pojmami, ktoré ohraničujú historické epochy: feudalizmus, kapitalizmus, socializmus.

Habilitant sa rozhodol predložiť prácu na tému doktrinálneho vývoja vlastnickeho práva. Tým nasmeroval svoju pozornosť viac voči dobovej právnej teórii (ak je vôbec možné takýto pojem použiť). Celá práca je vlastne porovnávaním troch osobitných oblastí, a to anglického práva, rímskeho práva a uhorského práva. V úvodnej metodologickej kapitole sa zároveň pokúsil svoj výber týchto troch právnych poriadkov zdôvodniť. Uhorské vlastnícke právo habilitant zaradil do tejto práce najmä s ohľadom na domácich čitateľov, pre ktorých by tieto reálie mohli byť najzaujímavejšie. V tomto ohľade musíme aj súhlasiť, pretože koncentrácia na domáce pomery má v slovenskej právnej histórii najväčší význam. Naše postrehy a pripomienky sa tak aj celkom logicky budú viazať najmä na uhorské reálie.

Z nich by som si dovoľil upozorniť na to, že habilitant mohol využiť okrem Tripartita a niektorých starších formálnych prameňov práva (ako Zlatú bulu z roku 1222, Dekrét Ľudovíta I. z roku 1351) aj uhorské kroniky. Dôvod je najmä v tom, že odraz týchto kroník sa objavuje aj v Tripartite; v pasážach, kde Werbőczy vysvetľuje pôvod šľachty a šľachtického majetku. Tento materiál prevzal práve z uhorskej kronikárskej tradície. Precízny rozbor týchto zdrojov mohol habilitantovi pomôcť pochopiť zrod tejto doktríny, ktorá má samozrejme pôvod najmä v 13. storočí, v čase vzniku privilegovanej šľachty. Tá sa v Anonymovej kronike, Kronike Šimona z Kézy, alebo kronikárskej kompozície zo 14. storočia (neskôr aj v Kronike Jána z Turca), vykresľuje ako skupina, ktorá podporovala najstaršie maďarské kniežatá (Álmoša a Arpáda), a nechala sa štedro odmeniť pri dobytí Karpatskej kotliny. Je nanajvýš zrejmé, že autori týchto diel len premietali svoje súčasné postoje do histórie starej 300 – 400 rokov. Tu je aj základ vzťahu šľachtického donačného vlastníctva ku Korune, a práve na tomto mieste je dobré pochopiť, prečo sa rímsko-právny koncept vlastnickeho práva nemohol uchytiť v 13. storočí. Habilitant si všimol pomerne neskorý nástup týchto doktrín v Uhorsku, neuvedomil si však zrejme dostatočne, že prienik týchto učeneckých doktrín prichádza v čase konkurencie medzi vznikajúcou šľachtou a kráľom, z ktorého konfliktu nakoniec vznikol Dekrét Ľudovíta I. z roku 1351 a s ním aj pochovanie snáh o voľnú dispozíciu s donačným majetkom.

Práve v týchto súvislostiach je vidieť rozdiel medzi habilitantom, ktorého práca je koniec-koncom kombináciou právnej histórie a právnej romanistiky (v tom najlepšom zmysle týchto slov) a medievistom, pre ktorého sú romanistické doktríny v Uhorsku okrajovou a nepodstatnou záležitosťou. Len tak je možné vysvetliť habilitantov údiv (na s. 120) ohľadom latinskej terminológie vecného práva v Uhorsku a zamieňania výrazov *possessio* a *dominium* v Tripartite. Treba si totiž uvedomiť, že Werbőczy mohol nadarmo študovať v zahraničí rímske

a kánonické právo, keď doma bol pod tlakom uhorskej latinskej terminológie, ktorá sa precizovala celé stáročia. V nej je *possessio* najčastejšie „majetok“ (ak šľachtic dostal dedinu XY, bola v listine označená veľmi často ako „*possessio XY*“), asi ako keď sa v 13. storočí pre tento istý význam používal výraz *terra* (čo medievisti prekladajú ako zem, právnik by však akiste poukázal na nehnuteľný charakter tohto majetku a označil by ho najradšej ako pozemok). Nech táto skutočnosť habilitanta nemýli. Tak ako neexistovalo jedno rímske právo, rovnako neexistovala ani jednotná latinčina, najmä nie tá stredoveká (vrcholno- a neskorostredoveká), ktorá sa od seba odlišovala na celom európskom kontinente rôznymi vlastnosťami a terminologickými nuansami. S tým súvisí ďalšie odporúčanie z našej strany voči habilitantovi, a to je koncentrácia nielen na uhorské predpisy, ale aj štúdium diplomatickej praxe, lebo len z nej je koniec-koncov možné pochopiť všetky dôležité terminologické väzby. Werbőczy ako úradník ústrednej štátnej správy v Uhorsku túto terminológiu musel poznať veľmi dobre a musel ju tým pádom aj rešpektovať. Nemôžeme sa čudovať, že v Opuse Tripartitum neprevrátil túto terminológiu naruby len preto, aby bola konformná s jeho právnickým vzdelaním, ktoré bolo na konci stredoveku skôr produktom akademických cností, ako potrebou právnej praxe.

Z výpočtu možných výhrad by som habilitanta ešte rád upozornil, že Opus Tripartitum Luby klasifikuje nie ako prameň poznania práva (s. 119), ale ako formálny prameň vzniku práva (Luby, Dejiny, s. 43). Zvykne sa taktiež hovoriť, že sa stalo Tripartitum prameňom práva *sui generis* (a teda nie *sui iuris*, ako píše habilitant na s. 119). Podobu uhorského súkromného práva neovplyvňovalo len do r. 1848, ale bezpochyby aj neskôr (definitívne sa hovorí o jeho zrušení až schválením OZ v roku 1950). Z diela Opus Tripartitum tak legislatíva po roku 1848 postupne „odlupovala“ jednotlivé časti, až kým nezaniklo toto dielo úplne. Rovnako treba upozorniť, že Tripartitum nebolo spísané tri roky po potlačení sedliackeho povstania (ktoré sa odohralo v roku 1514, ako píše habilitant), ale v tom istom roku. V roku 1517 bolo vydané knižne. Odporúčam tiež habilitantovi rešpektovať citačný úzus Tripartita (nie 1.51, ale I 51). Tiež by bolo dobré zjednotiť písanie mena autora Opusu Tripartitum (Werbőczy/Werböczy). Poslednou výhradou je upozornenie, že odpor sa nepodával voči štatúcii (s. 124), ale voči donácii.

Venoval som sa hlbšie niektorým výhradám preto, že sa domnievam, že by z tejto habilitačnej práce mohla vzniknúť kvalitná a zaujímavá monografia, na ktorej zapojil nielen reálie právnických doktrín, ale efektívnym spôsobom do nej zapojil aj právnu filozofiu. Habilitant má vskutku široký prehľad v reáliách anglickej, uhorskej i rímsko-právnej jurisprudencie. Oceňujem najmä to, že rozumie rímskemu právu nie iba z jeho statického pohľadu ako právneho poriadku Rímskej ríše, ale chápe ho ako dynamický fenomén, ktorý podliehal zmenám nielen v jeho klasickej podobe, ale predovšetkým po jeho recepcii v stredovekej Európe. A samozrejme nie celkom súhlasím s tým, aby sa rímske právo stalo šablónou pre posudzovanie príbuzných právnych inštitútov naprieč Európou; to však zrejme zostane prirodzený a bez debaty aj inšpiratívny rozdiel medzi prístupom právneho medievistu a právneho romanistu.

Z vyššie uvedených dôvodov preto navrhujem, aby bol Mgr. Matejovi Mlkvému, PhD., LL.M. udelený titul docent v odbore 3.4.2 Teória a dejiny štátu a práva.

Doc. Mgr. Miroslav Lysý, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta